

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIJY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Farg‘ona
Politehnika
Institutini

O‘ZBEKISTON SERTIFIKATLANGAN
MOLIYA MUTAKASSISLARI UYUSHMASI

MILLIY IQTISODIYOTNING YUQORI O‘SISH SUR‘ATLARINI
TA‘MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA
AUDITNING NAZARIY VA AMALIY MASALALARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMANI

MATERIALLARI TO‘PLAMI

15-16 NOYABR
2024

FARG‘ONA POLITEHNIKA INSTITUTI
FARG‘ONA SHAHRI,
FARG‘ONA KO‘CHASI 86-UY

15-16-noyabr, 2024-yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

FARG‘ONA POLITEXNIKA INSTITUTI

ISHLAB CHIQRISHDA BOSHQARUV FAKULTETI

“BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDIT”

KAFEDRASI

**MILLIY IQTISODIYOTNING YUQORI O‘SISH
SUR‘ATLARINI TA‘MINLASHDA BUXGALTERIYA
HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNING NAZARIY
VA AMALIY MASALALARI**

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiya

MATERIALLARI TO‘PLAMI

15-16-noyabr, 2024-yil

UO‘K 338.2

X 70

Mas‘ul muharrirlar:

A.Toshpulatov DSc, dots.

A.Xojayev, DSc, dots.

A.A.Ermatov, PhD, dots.

Tahririyat hay‘ati:

P.Y. Raxmonazarov, N.A. Yuldasheva, U.I. Nishonov, N.Qudbiyev

Taqrizchilar:

Pardayev M.Q., i.f.d., prof. (O‘zbekiston)

M.J.Abdiyev, i.f.d., prof. (Qirg‘iziston)

Milliy iqtisodiyotning yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlashda buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va auditning nazariy va amaliy masalalari. / Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. – Farg‘ona, 2024-y. 460-bet.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli, 2020-yil 29-oktabrdagi “Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6097-sonli Farmonlari, 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan Taraqqiyot strategiyasida belgilangan vazifalarning bajarilishi hamda O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 18-yanvardagi 16-sonli buyruqqa asosan o‘tkazildi.

Konferensiya materiallari to‘plamidagi maqola va tezislar buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va auditning metodlarini qo‘llash va takomillashtirish yo‘nalishlarini ilmiy tadqiqotlar olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, ilmiy xodim-izlanuvchilar va magistrantlar hamda talabalar uchun mo‘ljallangan.

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va meyoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari ma‘suldir.

sohasidagi xalqaro axborot almashinuvining hukumatlararo markazining 36-a‘zosi bo‘lgan. Greentie - bu BMTning iqlim o‘zgarishi va global isish jarayonlarini yumshatish bo‘yicha asosiy konferensiyasining qabul qilinishi munosabati bilan tashkil etilgan xalqaro energetika agentligi va iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining tuzilmasidir. Ushbu tashkilotning asosiy mahsulotlari kompaniyalarning issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish bo‘yicha takliflari to‘g‘risidagi ma‘lumotlar bazalaridir.

Shuningdek, ekologik tadbirkorlik bozorini quyidagi yo‘nalishlarda shakllantirish masalalariga katta e‘tibor qaratilishi lozim: maishiy va sanoat chiqindilarini - yig‘ish, saralash, tashish, qayta ishlash va utilizatsiya qilish; tuproq qoplamini saqlash va tiklash; transport ekologiyasi; nazorat o‘lchash asboblari va tizimlari; ekologik ekspertiza; sertifikatlash; audit, shuningdek atrof-muhitni boshqarish va ta‘lim jarayonlaridir.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston strategik siyosat, hukumat nazorati va “Yashil makon” dasturi kabi tashabbuslar orqali atrof-muhitni muhofaza qilish chora-tadbirlarini takomillashtirish yo‘lida faol ishlamoqda. Mamlakat, shuningdek, barqarorlikni iqtisodiy va sanoat amaliyotiga integratsiyalash orqali ekologik muammolarni hal qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. <https://www.iea.org/policies/15258-concept-of-environmental-protection-of-the-republic-of-uzbekistan-until-2030>
2. <https://theasiatoday.org/news/central-asia/environmental-protection-is-a-key-priority-of-the-new-uzbekistan/>
3. Бобошко В.И. Разработка механизма эколого-экономического регулирования деятельности малых предприятий (теория, методология, практика). Диссертация. Москва - 2009 г.
4. Глазырина И.П., Потравный И.М. Экологические индикаторы качества роста региональной экономики. - М.: НИИ-Природа, 2006
5. I.Xotamov, M.Sultanov, A.Yadgarov. Atrof - muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyoti. «Innovatsion rivojlanish nashriyotmatbaa uyi», 2021. 312 bet.

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI

Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich

“O‘zbekiston Temir yo‘llari” AJ,

Moliya departamenti boshlig‘i i.f.f.d.,(PhD)

E-mail: Bek-maf@mail.ru

ORCID: 0009-0003-1710-7648

Hozirgi vaqtda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) rivojlangan mamlakatlarda o‘zini isbotlagan va O‘zbekiston Respublikasida foydalanish uchun zarur bo‘lgan o‘zaro ta’sir mexanizmidir. Ko‘rinib turibdiki, davlat va biznesning o‘zaro hamkorligi zamonaviy bozor iqtisodiyoti rivojlanishining muhim asosi, bundan tashqari, davlat-xususiy sheriklik salohiyatini muvaffaqiyatli ro‘yobga chiqarish davlatning inqirozdan keyingi murakkab sharoitlarda biznes bilan hamkorlik qilishga tayyorligiga bog‘liq.

DXSH — davlat sherigi va xususiy sherikning muayyan muddatga yuridik jihatdan rasmiylashtirilgan, davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun o‘z resurslarini birlashtirishga asoslangan hamkorligidir[1].

So‘nggi 15-20 yil davomida to‘plangan xalqaro va mahalliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiyotni rivojlantirish uchun resurs bazasini kengaytirish va foydalanilmayotgan zaxiralarni safarbar etish, davlat va munitsipal (davlat) mulkini boshqarish samaradorligini oshirishning asosiy mexanizmlaridan biri bu davlat-xususiy sheriklikdir. Bunday sheriklik jahon iqtisodiyotida nisbatan

yangi hodisa bo‘lib, davlat va biznes o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlik shakllarining kengayish va murakkablashuv jarayonlarini aks ettiradi.

Jahon iqtisodiyoti globallashtirishning hozirgi bosqichida davlat mulki sohasini xususiy kapitalga ochish yo‘nalishida davlat organlari va biznes o‘rtasidagi moliyaviy munosabatlarni faollashtirish tendentsiyasi kuchaymoqda. Bunday hamkorlik davlat sektoriga qo‘shimcha resurslarni jalb qilish, byudjet muammolarining og‘irligini yengillashtirish, davlat boshqaruvi salohiyati va biznes, investitsiyalar, boshqaruv va innovatsiyalarning xususiy tamoyillarini uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Ijtimoiy ahamiyatga molik loyihalar kapitalni ko‘p talab qiladigan va ko‘pincha rentabelli bo‘lmaganligi sababli, byudjetlar ularni mustaqil ravishda qo‘llab-quvvatlashga qodir emasligi sababli, davlatning moliyaviy majburiyatlari doimiy ravishda oshib bormoqda. Bunday vaziyatda korporativ va xususiy tadbirkorlik sub'ektlaridan mablag‘larni jalb qilish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, investor investitsiyalari byudjet daromadlaridagi soliq tushumlari, shuningdek, xizmatlar iste‘molchilaridan to‘lovlar undirish hisobiga bo‘lib-bo‘lib qaytariladi. Hozirgi sharoitda ijtimoiy ahamiyatga molik loyihalarni moliyalashtirishda davlat va xususiy kapitalning o‘zaro hamkorligining samarali sxemalarini ishlab chiqish, shu jumladan G‘arb davlatlarining turli tajribasini ichki iqtisodiy xususiyatlarga moslashtirish zarurati tug‘iladi.

Hududlarda sheriklikning turli shakllarini rag‘batlantirish orqali DXSh faoliyatini faollashtirish, O‘zbekiston Respublikasini strategik rivojlantirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dasturlarga muvofiq DXShni qo‘llash ko‘lamini kengaytirish imkonini beradigan DXShni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish zarur. mamlakat va mintaqalar, DXSh loyihalari bozorini rivojlantirishni ta‘minlash va mahalliy va xorijiy davlatlarning xususiy investorlarining takliflarini rag‘batlantirish, mamlakat iqtisodiyotining «o‘shish nuqtalarini» qo‘llab-quvvatlash va loyihalarni amalga oshirishga boshqa subyektlarning foydalanilmagan resurslarini jalb qilish. Natijada, PPP kabi loyihalarni amalga oshirishning zamonaviy shaklining imkoniyatlarini to‘liq ochish va uni Rossiyaning innovatsion rivojlanish yo‘liga o‘tish muammolarini hal qilish uchun «joylashtirish» mumkin bo‘ladi.

Bu boradagi eng murakkab muammolardan biri davlat-xususiy sheriklikni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni samarali tashkil etish masalasi bo‘lib, uning investitsiya salohiyati va iqtisodiy samaradorligi darajasini oldindan belgilab beradi. Har qanday kapital qo‘yilmasi uni oqilona, iqtisodiy jihatdan foydali investitsiyalarni joylashtirishni nazarda tutganligi sababli, DXShning eng muhim tashkiliy va boshqaruv masalalaridan biri bu, bir tomondan, investitsiya qilingan kapitalning etarli daromad olishini ta‘minlaydigan murosali echimlarni izlashdir. xavflarni oqilona taqsimlash va boshqa tomondan, mavjud ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni eng tez va sifatli hal qilish bilan biznes.

Davlat-xususiy sheriklik mexanizmining faoliyat yuritishi jarayonida yuzaga keladigan muammolarni, davlat-xususiy sheriklik doirasidagi mulk ob'ektlarini boshqarishning o‘ziga xos muammolarini va ularni begonalashtirish masalalarini o‘rganish bilan chambarchas bog‘liq holda olib borilayotgan nazariy tushunishga shoshilinch ehtiyoj bor. moliyaviy mexanizm, moliyalashtirish manbalari, DXShni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash shakllari va jarayoni, yuzaga kelayotgan risklar, davlat-xususiy sheriklikning real moliyaviy va ijtimoiy natijalarini baholash mezonlari.

Ilmiy adabiyotlarda davlat-xususiy sheriklikni tashkil etish masalalarini o‘rganishga bag‘ishlangan xorijiy va rus mualliflarining juda ko‘p asarlari mavjud.

K. A. Antonova «Davlat-xususiy sheriklik Rossiyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining omili sifatida»: PPP - bu davlat (shahar) hokimiyati va xususiy tuzilmalar o‘rtasida shartnoma asosida amalga oshiriladigan davlat va biznes o‘rtasidagi institutsional va tashkiliy ittifoq. shartnoma predmeti davlat mulki yoki xizmatlari hisoblanadi. I. E. Bolexov “Birgalikda harakat qilish maydoni. “Davlat-xususiy sheriklik innovatsion iqtisodiyot belgisi sifatida” DXSh davlat organlari va xususiy biznesning ittifoqidir, uning maqsadi ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni

yaratish va rivojlantirishdan iborat – iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan tortib butun dunyoda xizmatlar ko‘rsatishgacha. mamlakat yoki uning alohida hududlari [2].

V. G. Varnavskiy, A. V. Klimenko, V. A. Korolev darslikda: “Davlat-xususiy sheriklik. “Nazariya va amaliyot” moddasida DXShning quyidagi ta‘rifi berilgan: Davlat-xususiy sheriklik davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi davlat va munitsipal mulk ob‘ektlari, shuningdek, davlat va munitsipalitet organlari tomonidan amalga oshiriladigan va ko‘rsatiladigan xizmatlarga nisbatan davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning qonun bilan mustahkamlangan shaklidir; muassasa va korxonalar tomonidan keng ko‘lamli iqtisodiy faoliyatda ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish maqsadida [3].

E. A. Dynin «Davlat-xususiy sheriklikdagi biznes risklari»: PPP - bu jamiyat (davlat yoki mahalliy hokimiyat) va xususiy sektorning moddiy va nomoddiy resurslarining uzoq muddatli va o‘zaro manfaatli asosda jamoat tovarlarini yaratish yoki davlat xizmatlarini ko‘rsatish uchun kombinatsiyasi. [4].

Jahon banki: PPP - bu qo‘shimcha investitsiyalarni jalb qilish maqsadida, eng muhimi, byudjetni moliyalashtirish samaradorligini oshirish vositasi sifatida tuzilgan infratuzilma xizmatlarini ishlab chiqarish va ko‘rsatish bo‘yicha davlat va xususiy shaxslar o‘rtasidagi shartnomalardir [5].

Shuningdek, keng qamrovli ta‘rif mavjud bo‘lib, u davlat va biznesning umumiy maqsadga erishish yo‘lidagi birgalikdagi ishini nazarda tutuvchi har qanday loyihani, agar u ham byudjet, ham xususiy manbalar hisobidan moliyalashtirilgan bo‘lsa, DXSh o‘z ichiga olishi mumkinligini nazarda tutadi.

Umuman olganda, davlat-xususiy sheriklik ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirishda davlat va xususiy tadbirkorlik o‘rtasidagi o‘zaro manfaatli hamkorlik (munosabat) sifatida qaraladi, lekin bunday hamkorlik turli shakllarda amalga oshiriladi.

Mamlakatda eng muhim DXSh vositalaridan biri - butun ichki investitsiya siyosatini yuritish uchun mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining Investitsion jamg‘armasi yaratildi. Jamg‘arma xususiy tadbirkorlik subyektlariga iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lgan va amalga oshirish muddati uzoq bo‘lmagan loyihalarni amalga oshirish imkoniyatini yaratmoqda.

So‘nggi yillarda davlat-xususiy sheriklik ekzotik narsa bo‘lishni to‘xtatdi va O‘zbekistonda butunlay tanish iqtisodiy tushunchaga aylandi. Shu qadar tanishki, u davlat organlarining tashkiliy tuzilmasi va bozor infratuzilmasiga mustahkam o‘rnashib oldi. Vazirliklarda, davlat organlari huzuridagi kengashlarda, ko‘plab ixtisoslashtirilgan markaz va idoralarda tegishli bo‘limlar paydo bo‘ldi. Va hozirgi vaqtda DXSh bo‘yicha aniq davlat siyosatini ishlab chiqish mamlakatimizning keyingi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Aksariyat bozor ishtirokchilari davlatning DXSh bo‘yicha amaldagi siyosatini tushunmaydilar. Davlat o‘z talablarini yanada aniqroq shakllantirishi kerak va rivojlanish institutlari, o‘z navbatida, loyihani tayyorlash va uni amalga oshirishda yordam berishi mumkin va kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 30.10.2024 yildagi 720-son. <https://lex.uz/uz/docs/-7180726>
2. Кабашкин В. А. Государственно-частное партнерство в регионах Российской Федерации: учебное пособие / Кабашкин В. А. — М.: Дело, 2010.
3. Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королев В. А. Государственно-частное партнерство: теория и практика: учебное пособие / Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королев В. А. — М.: ГУ-ВШЭ, 2010.
4. Дынин Е. А. Риски бизнеса в частно-государственном партнерстве / Дынин Е. А. // Общество и экономика. — 2007. — № 5–6.
5. The World Bank Group [Электронный ресурс]. — Официальный сайт Всемирного банка, — 2013. — Режим доступа: <http://www.worldbank.org>.

Ramazonov Baxtiyor, MAMLAKATNI EKOLIQIK XAVFSIZ VA BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHNING AMALIY AHAMIYATI.....	203
Rashitova Nilufar YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHDA MA‘SULIYATLI ISTE‘MOLNING AHAMIYATI	206
Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna, Adjaliyev Shevket Seyranovich O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHI, MUAMMO VA YECHIMLARI.....	211
Valiyev Axliddin Aropitdinovich YASHIL IQTISODIYOTGA INVESTITSİYALAR KIRITISHNING AHAMIYATI	215
Nishonova Shaxnoza Murodjon qizi QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSİYAVIY LOYIHALARNI BAHOLASH.....	218
Umarov Elshod G‘ulom o‘g‘li ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH SOHASIDA SANOAT KRXONALARINI AXBOROT BILAN TA‘MINLASH.....	221
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI.....	224
4-SHO‘BA. MILLIY IQTISODIYOT GLOBAL IQTISODIYOTIGA TRANSFORMATSİYALASHUVI SHAROITIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MUAMMOLARI VA YECHIMLARI	
Tashpulatov Aybek, Azamjonov Javohir Jaxongir o‘g‘li, TRANSFORMATSİY SHAROITIDA MEHNAT BOZORINI SAMARALI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI	227
Yormatov Ilmidin Toshmatovich HR BOSHQARUVIGA YANGI YONDASHUVLAR VA JHON STANDARTLARIGA MOSLASHISH ZARURATI	232
Kadirov Abdumalik Matkarimovich SANOAT KORXONALARINING HR-BOSHQARUVIDA SAP-DASTURIY TA‘MINOTINING AHAMIYATI	239
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSİYALASH SHAROITIDA MILLIY INNOVATSION TIZIMNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	246
Джуманиязова Сабина Михайловна, Каримов Акром Аббасович БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА: ПОДХОДЫ, МЕТОДЫ И ВЛИЯНИЕ НА ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ	249
Исмаилова Гульшодахан Камолиддиновна, ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ И НАУЧНАЯ СУЩНОСТЬ ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ, ЕЕ ОСОБЕННОСТИ.....	252
Маталиева Назик Жаналиевна, Шатманова Айжамал Суйналиевна, Арстанбеков Амантур Кушбакович ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОЙ СФЕРЫ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ	256
Mo‘yidinova Gulnozaxon Qahramon qizi, XODIMLARNI INNOVATSION BOSHQARISH JARAYONLARIGA TA‘SIR	